

Національний університет
водного господарства та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та природокористування

Навчально-науковий інститут будівництва та архітектури

Кафедра охорони праці і безпеки життєдіяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної,
методичної та виховної роботи

_____ О.А. Лагоднюк
“ _____ ” _____ 2018 р.

03-10-26

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**«Розслідування нещасних випадків на виробництві
та професійних захворювань»**

Program of the Discipline

«Investigation of accidents on manufacture and occupational diseases»

спеціальність   263 «Цивільна безпека»
specialty   263 «Civil Safety»

спеціалізація   «Охорона праці»
specialization   «Labour Protection»

Рівне–2018

Национальный университет
водного хозяйства
та прилежного використання

Робоча програма «Розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань» для студентів, які навчаються за спеціальністю 263 «Цивільна безпека». Рівне: НУВГП, 2018. – 18 с.

Розробник: Филипчук Віктор Леонідович, док. тех. наук, професор, професор кафедри охорони праці і безпеки життєдіяльності.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри охорони праці і безпеки життєдіяльності

Протокол від «___» _____ 2018 року № ___

Завідувач кафедри _____ (В.Л. Филипчук)

Схвалено науково-методичною комісією за спеціальністю «Цивільна безпека»

Протокол від «___» _____ 2018 року № ___

Голова науково-методичної комісії _____ (В.Л. Филипчук)

© Филипчук В.Л., 2018
© НУВГП, 2018

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань» складена відповідно до освітньо-професійної програми першого рівня вищої освіти (бакалавр) підготовки фахівця з питань охорони праці спеціальності 263 «Цивільна безпека».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є формування теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для проведення розслідування та обліку нещасних випадків виробничого та невиробничого характеру, під час дорожньо-транспортних пригод та аварій на виробництві, професійних гострих та хронічних захворювань.

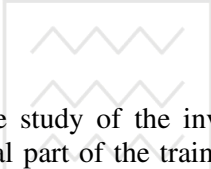
Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань» є складовою частиною циклу дисциплін професійної підготовки студентів спеціальності 263 «Цивільна безпека» освітньої програми «Охорона праці». Вивчення дисципліни передбачає отримання компетентностей з таких дисциплін, як «Потенційно небезпечні виробничі технології та виробництва», «Правові основи цивільної безпеки», «Промислова екологія», «Безпека життєдіяльності та домедична допомога», «Виробнича санітарія та фізіологія праці», а також забезпечується цілеспрямованою роботою над спеціальною літературою, нормативними документами, та виконанням індивідуальних завдань. Знання та навички з дисципліни «Розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань» допоможуть оволодіти компетентностями з дисциплін «Державне соціальне страхування на виробництві», «Профілактика виробничого травматизму та професійних захворювань», «Організація роботи служби охорони праці», а також знадобляться під час проходження виробничих та переддипломної практик, допоможуть успішно написати та захистити випускову роботу.

Анотація

Вивчення питань розслідування нещасних випадків на виробництві і в побуті є невід'ємною складовою підготовки фахівця у галузі цивільної безпеки і охорони праці та формування в нього професійних компетентностей. Мета навчальної дисципліни «Розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань» полягає в тому, щоб майбутні фахівці отримали теоретичну і практичну підготовку щодо організації розслідування нещасних випадків виробничого і невиробничого характеру. Викладання навчальної дисципліни забезпечить такі результати навчання: вивчення кваліфікації нещасних випадків, ознайомлення з Порядком розслідування нещасних випадків та професійних захворювань, отримання практичних навички для розслідування нещасного випадку на виробництві та в побуті, вміння складати необхідну документацію.

Ключові слова: розслідування, нещасні випадки, професійні захворювання, дорожньо-транспортні пригоди, аварії.

Abstract

The study of the investigation of accidents at work and in the home is an integral part of the training of a specialist in the field of civil security and labor protection and the formation of his professional competencies. The purpose of the discipline "Investigation of occupational accidents and occupational diseases" is to enable future specialists to receive theoretical and practical training in the organization of investigations of industrial and non-productive accidents. Teaching of the discipline will provide the following learning outcomes: studying the qualifications, familiarization with the procedure for investigating accidents and occupational diseases, obtaining practical skills for investigation of an accident at work and at home, the ability to make the necessary documentation.

Key words: investigations, accidents, investigation, accidents, professional diseases, road-transportation adventures, faults.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>26 «Цивільна безпека»</u> Спеціальність <u>263 «Цивільна безпека»</u>	Обов'язкова	
Модулів – 1	Освітня програма: “Охорона праці”	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		3-й	3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – курсова робота		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		5-й	6-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,8 год.; самостійної роботи студента – 5,2 год.	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	22 год.	2 год.
		Практичні, семінарські	
		20 год.	12 год.
		Самостійна робота:	
		78 год.	106 год.
		в. т. ч. курсова робота- 24 год.	
		Вид контролю:	
екзамен	екзамен		

Примітка: співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%):

- для денної форми навчання – 35 % до 65 %;
- для заочної форми навчання – 12 % до 88 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань» включається в навчальні плани як самостійна дисципліна професійної та практичної підготовки.

Мета навчальної дисципліни «Розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань» полягає в тому, щоб майбутні фахівці отримали теоретичну і практичну підготовку щодо організації розслідування нещасних випадків виробничого і невиробничого характеру.

Завдання вивчення дисципліни передбачає засвоєння студентами вмінь і навичок в тому, щоб навчити майбутніх спеціалістів проводити розслідування та облік нещасних випадків виробничого та невиробничого характеру, під час дорожньо-транспортних пригод та аварій на виробництві, професійних гострих та хронічних захворювань.

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати:

- знати нормативні документи з розслідування нещасних випадків;
- причини травматизму та методи його аналізу;
- класифікатор подій та причин нещасних випадків;
- порядок розслідування та облік нещасного випадку комісією підприємства;
- порядок спеціального розслідування та облік нещасних випадків на виробництві;
- порядок розслідування та облік нещасних випадків, пов'язаних з дорожньо-транспортними пригодами;
- порядок розслідування та облік нещасних випадків невиробничого характеру;
- порядок розслідування професійних захворювань і отруєнь на виробництві;
- порядок розслідування та облік випадків хронічних та інфекційних професійних захворювань і інтоксикацій;
- порядок розслідування та облік аварій на виробництві;
- документацію, яка складається під час розслідування, обліку і аналізу нещасних випадків на виробництві виробничого і невиробничого характеру, професійних захворювань, нещасних випадків, пов'язаних з дорожньо-транспортними пригодами, аваріями на виробництві.

вміти:

- Национальний університет
та природокористування
- визначати відповідність умов праці та її безпеки вимогам законодавства про охорону праці;
  - складати матеріали оперативного контролю та аналізу травматизму;
  - аналізувати на основі діючих методів випадки виробничого травматизму, професійних і виробничо-обумовлених захворювань як пов'язаних з виробництвом так і непов'язаних з виробництвом;
  - проводити розслідування нещасних випадків невиробничого характеру;
  - вивчати та аналізувати причини нещасних випадків та профзахворювань на виробництві;
  - обстежити місце нещасного випадку, одержати пояснення потерпілого, якщо це можливо, опитати свідків нещасного випадку та причетних до нього осіб;
  - обліковувати нещасні випадки, професійні захворювання та аварії;
  - розробляти пропозиції щодо профілактики аварійності, профзахворювань та виробничого травматизму.
  - аналізувати ефективність впроваджуваних заходів щодо запобігання нещасних випадків, професійних захворювань та аварій.
  - працювати з документацією з розслідування нещасних випадків та професійних захворювань.

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Розслідування нещасних випадків виробничого характеру

Тема 1. Дія Порядку проведення розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.

Сучасний стан виробничого травматизму та професійних захворювань в Україні. Причини травматизму та методи його аналізу. Класифікатор подій та причин нещасних випадків.

Тема 2. Класифікація нещасних випадків

Виробничий та невиробничий травматизм. Нещасні випадки, пов'язані та непов'язані з виробництвом.

Тема 3. Розслідування нещасних випадків комісією підприємства.

Організація та порядок розслідування нещасного випадку на виробництві комісією підприємства. Формування та робота комісії з розслідування. Документація, що складається під час розслідування.

Тема 4. Особливості розслідування нещасних випадків комісією підприємства.

Деякі особливості розслідування нещасних випадків на виробництві у різних ситуаціях. Облік та аналіз нещасних випадків виробничого характеру. Звітність та інформація.

Тема 5. Спеціальне розслідування нещасних випадків на виробництві.

Організація та порядок спеціального розслідування нещасного випадку на виробництві. Формування та робота спеціальної комісії. Особливості спеціального розслідування.

Тема 6. Розслідування нещасного випадку, який стався з фізичною особою-підприємцем.

Розслідування та спеціальне розслідування нещасного випадку, який стався з фізичною особою-підприємцем та особою, що забезпечує себе роботою самостійно. Особливості розслідування виробничого травматизму фізичної особи-підприємця

Змістовий модуль 2.

Розслідування професійних захворювань, нещасних випадків не виробничого характеру, дорожньо-транспортних пригод та аварій на виробництві

Тема 7. Розслідування професійних захворювань і отруєнь на виробництві.

Порядок розслідування гострого професійного захворювання і гострого професійного отруєння на виробництві. Спеціальне розслідування гострих професійного захворювань (отруєнь). Розслідування гострого професійного захворювання (отруєння) фізичної особи-підприємця. Формування і робота комісій.

Тема 8. Розслідування хронічних професійних захворювань

Порядок визначення хронічного професійного захворювання. Порядок розслідування обставин та причин виникнення професійного захворювання і інтоксикацій та їх облік. Документація, що складається під час розслідування.

Тема 9. Розслідування нещасних випадків не виробничого характеру.

Порядок розслідування нещасних випадків не виробничого характеру. Облік і аналіз нещасних випадків не виробничого характеру. Порядок розслідування нещасних випадків не виробничого характеру, що сталися з

учасниками навчально-виховного процесу. Спеціальне розслідування нещасних випадків.

Тема 10. Розслідування нещасних випадків, пов'язаних з дорожньо-транспортними пригодами.

Облік дорожньо-транспортних пригод. Порядок розслідування нещасного випадку, пов'язаного з дорожньо-транспортною пригодою. Спеціальне розслідування нещасних випадків, пов'язаних з дорожньо-транспортною пригодою. Розслідування нещасних випадків, пов'язаних з дорожньо-транспортною пригодою, що сталася з фізичною особою-підприємцем.

Тема 11. Розслідування аварій на виробництві.

Порядок розслідування та облік аварій (обвалень) будівель, споруд, їх частин та конструктивних елементів. Будівельно-технічні комісії із розслідування аварій. Розслідування нещасних випадків, що сталися під час аварій.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	лаб	ін	сп		л	п	лаб	ін	сп
Змістовий модуль 1. Розслідування нещасних випадків виробничого характеру												
Тема 1. Дія порядку проведення розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві.	9	2			2	5	10		2		2	6

Тема 2. Класифікація нещасних випадків	11	2	2		4	3	12		2		4	6
Тема 3. Розслідування нещасних випадків комісією підприємства	34	2	14		10	8	24	2	4		10	8
Тема 4. Особливості розслідування нещасних випадків комісією підприємства.	9	2			2	5	10		2		2	6
Тема 5. Спеціальне розслідування нещасних випадків на виробництві.	12	2			6	4	13				6	7
Тема 6. Розслідування нещасного випадку, який	7	2				5	10					10

стався фізичною особою-підприємцем.												
Разом за змістовим модулем 1	82	12	16		24	30	79	2	10		24	43
Змістовий модуль 2.												
Розслідування професійних захворювань, нещасних випадків не виробничого характеру, дорожньо-транспортних пригод та аварій на виробництві												
Тема 7. Розслідування професійних захворювань і отруєнь на виробництві.	8	2	2			4	8					8
Тема 8. Розслідування хронічних професійних захворювань	6	2				4	8					8
Тема 9. Розслідування нещасних випадків не виробничого	9	2	2			5	8		2			6

характеру.												
Тема 10. Розслідування нещасних випадків, пов'язаних з дорожньо-транспортними пригодами	6	2			4	8					8	
Тема 11. Розслідування аварій на виробництві.	9	2			7	9					9	
Разом за змістовим модулем 2	38	10	4		24	41	2				39	
Усього годин	120	22	20		24	54	120	2	12		24	82

**5. Теми семінарських занять
(не передбачені)**

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Аналіз нещасних випадків, пов'язаних і непов'язаних з виробництвом	2	2
2.	Організація розслідування нещасного випадку.	4	4
3.	Підготовка документів із розслідування нещасного випадку	2	
4.	Складання акту за формою Н-5	2	2

5.	Складання акту за формою Н-1	2	2
6.	Розробка заходів з попередження нещасного випадку	2	1
7.	Розробка наказу за результатами розслідування нещасного випадку	1	
8.	Складання повідомлення за результатами нещасного випадку	1	
9	Складання акту за формою П-5	2	
10	Складання акту за формою НТ	2	1
	Разом	20	12

7. Теми лабораторних занять (не передбачені)

8. Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

Підготовка до аудиторних занять – 21 год.

Підготовка до контрольних заходів – 24 год.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання – 24 год.

Опрацювання окремих тем програми або їх частин, які не викладаються на лекціях – 9 год.

8.1 Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Показники травматизму та їх аналіз	1	8
2	Класифікація виробничого травматизму	2	8
3	Особливості розслідування нещасних випадків	1	9
4	Документація з обліку та звітності нещасних випадків	2	9
5	Розслідування професійних хронічних захворювань	1	9
6	Розслідування аварій на виробництві	2	8
	Разом	9	51

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Курсова робота «Розслідування нещасного випадку на виробництві» виконується кожним студентом за індивідуально отриманим завданням. Зміст курсової роботи передбачає застосування отриманих теоретичних знань і навичок щодо аналізу випадків виробничого травматизму, визначення причин їх виникнення, класифікації, підготовки документації, яка використовується комісіями під час розслідування та складання підсумкових матеріалів за його результатами.

Обсяг пояснювальної записки курсової роботи складає до 30 аркушів формату А-4.

Структура та зміст пояснювальної записки:

Вступ

Розділ 1. Аналіз нещасного випадку на виробництві

Розділ 2. Розслідування нещасного випадку.

2.1. Розробка документації на підготовчому етапі розслідування.

2.2. Утворення комісії з розслідування

2.3. Організація роботи комісії

2.4. Підготовка матеріалів за підсумками роботи комісії на підприємстві

Розділ 3. Аналіз та облік нещасного випадку

3.1. Підготовка матеріалів за наслідками нещасного випадку

3.2. Облік нещасних випадків

Висновки

Перелік використаних джерел

Порядок виконання, оформлення та захисту курсової роботи описаний у Методичних вказівках для виконання курсової роботи на тему «Розслідування нещасного випадку на виробництві» з дисципліни «Розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань».

10. Методи навчання

Під час лекційного курсу застосовується комплекти роздаткового матеріалу за темами дисципліни, дискусійне обговорення проблемних питань, мультимедійне обладнання і презентації.

На практичних заняттях вирішуються ситуаційні завдання, оформлюються документи із розслідування та використовуються зразки кримінальних справ, відкритих прокуратурами різних рівнів за порушення вимог з охорони праці.

11. Методи контролю

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у письмові або тестовій формах. Завдання за змістовим модулем включають тестові запитання та ситуаційні задачі.

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом проведення тестування;
- з практичних завдань – з допомогою перевірки виконаних завдань:

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Підсумковий контроль відбувається на екзамені в письмовій формі за результатом оцінки відповідей на екзаменаційний білет (тестування).

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінки.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота											Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1						Змістовий модуль 2					40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11		
6	6	6	6	6	6	6	5	5	4	4		

T1, T2 ... T11 – теми змістових модулів.

Розподіл балів за курсову роботу

Пояснювальна	Ілюстративна	Захист	Сума
--------------	--------------	--------	------

записка до 40	частина до 20	роботи 40	100
---------------	---------------	-----------	-----

Шкала оцінювання

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою
90-100	відмінно
82-89	добре
74-81	
64-73	задовільно
60-63	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. 064-178 Методичні вказівки до проведення практичних занять та виконання самостійної роботи з дисципліни «Розслідування, облік і аналіз нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань» для студентів за напрямом підготовки «Охорона праці» денної та заочної форми навчання/ В.Л. Филипчук. – Рівне: НУВГП, 2013. – 29 с. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ep3.nuwm.edu.ua/340/1/064-178.pdf>

14. Рекомендована література

Базова

1. Филипчук В.Л. та ін. Розслідування нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві / Навчальний посібник. – Рівне: НУВГП, 2013. – 278 с. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ep3.nuwm.edu.ua/1874/1/732847%20zah.pdf>

2. Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року №1232.

3. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2001 року № 270. Із змінами і доповненнями внесеними постановами Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 року № 1356 та від 19 серпня 2009 року №885.

4. Класифікатор розподілу травм за ступенем тяжкості. Затверджено наказом Міністерства охорони праці здоров'я України від 04 липня 2007 року №370.

5. Закон України «Про охорону праці».

6. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».

7. Порядок обліку дорожньо-транспортних пригод. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2005 року №538.

8. Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах. Наказ Міністерства освіти і науки України за №1365 від 07.10.2013 р.

Допоміжна

1. Інструкція з питань діяльності підрозділів дорожньо-патрульної служби — Державтоінспекції МВС. Затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України від 27 березня 2009 року №111.

2. Положення про порядок службового розслідування дорожньо-транспортних пригод на міському електротранспорті. Затверджено наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 06 липня 2004 року №129.

3. Порядок обліку, реєстрації та оперативної передачі інформації про дорожньо-транспортні пригоди, що скоїлась на автомобільних дорогах загального користування. Затверджено наказом Державної служби автомобільних доріг України від 28 березня 2006 року №110.

4. Інструкція з організації взаємодії органів і підрозділів внутрішніх справ України при документуванні та розслідуванні дорожньо-транспортних пригод. Затверджено наказом Міністерства внутрішніх справ України від 03.12.2007 р. №460.

5. Інструкція із заповнення картки обліку дорожньо-транспортної пригоди. Затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 28.12.2005 року №1242.

6. Порядок обліку, реєстрації та оперативної передачі інформації про дорожньо-транспортні пригоди, що скоїлись на автомобільних дорогах загального користування. Затверджено наказом Державної служби автомобільних доріг України від 28.03.2006 р. №110.

7. Типове положення про систему управління безпекою руху на автомобільному транспорті (на всіх рівнях міністерство-підприємство). Затверджено наказом Міністерства транспорту України від 12.11.2003 р. №877.

8. Порядок відомчого обліку дорожньо-транспортних пригод. Затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 14.11.2005 року №600.

9. Положення про службове розслідування дорожньо-транспортних пригод на відомчому транспорті. Затверджено наказом Державної служби автомобільних доріг України від 29.07.2005 р. №304.

10. ДБН.В.1.2-1-95. Положення про розслідування причин аварій (обвалень) будівель, споруд, їх частин та конструктивних елементів.

15. Інформаційні ресурси

1. Цифровий репозиторій Національного університету водного господарства та природокористування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka> <http://ep3.nuwm.edu.ua/>

2. Каталог нормативних документів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://csm.kiev.ua/>

3. Наукова бібліотека НУВГП (м.Рівне, вул. Олекси Новака, 75) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka>

4. Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>

5. Журнал «Охорона праці». Режим доступу: <http://www.ohoronaparaci.kiev.ua;>

6. Журнал «Промислова безпека». Режим доступу: <http://www.prombezpeka.com;>

7. Журнал «Довідник спеціаліста з охорони праці». Режим доступу: [http://www.mcfr.com.ua,](http://www.mcfr.com.ua) [www.shop.mcfr.com.ua.](http://www.shop.mcfr.com.ua)